

MARKKU NIEMINEN

Kylä



JUMINKEKO

Markku Nieminen

Kylä

JUMINKEKO

2021



Juminkeon julkaisuja nro 147

Taitto ja kansi: Pirkko Mähönen

Kustantaja: Juminkeko-säätiö

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-7277-17-1

ISSN 2242-2447

On joki. On kylä. On talo. Talossa pirtti. Siihen loppuvat yhteiset asiat.

Vuosisataisina elinaikoinaan kylä on poltettu monta kertaa. Taas on tullut sota, nuoret miehet viety; kylä tyhjennetty naisista ja lapsista.

Astuu, astuu nuori mies tietä myöten. Hän on keskenkasvuinen, ei vielä viittätoistakaan.

Selässään hän kantaa reppua. Se on puolityhjä. Ruokaa hänellä ei ole ollenkaan, rahasta puhumattakaan.

Tie juoksee joenrantaa, poika tietä. Vesi virtaa vastakkaiseen suuntaan. Koskien kohdalla tie loittonee, mutta pauhu kantautuu kauas. Väkisuuret ovat kosket. Monta venettä ne ovat nielleet ja suurusuita syöneet. Laskeneista laaditaan lauluja ja hukkuneista pidetään lukua. Viisaimmat kiertävät kosket kokonaan.

Pojalla ei ole venettä. Ei hän yksin virtaa soutaisikaan ja voimaton hän on kosken sauvojaksi. Hänen on astuttava, jos mieli perille takaisin kotikylään.

Lähtö kylästä oli hätäinen. Väki käskettiin sotaa karkuun. Vain armeijasta vapautetut miehet jätettiin vahtiin. Naiset, lapset ja vanhukset pantiin karjan kera taipaleelle. Mukaan annettiin ottaa vain, mitä ehti tai ymmärsi.

Viisi päivää astuttiin kohti rautatietä, Vienanmeren rantaa. Välillä väki hupeni. Osa vanhuksia karkasi koteihinsa. Muutama lehmä jouduttiin lopettamaan. Yksi sairas lapsi menehtyi.

Viimein päästiin Suijun kylään. Siellä luovutettiin karja. Kuitti saatiin, mutta maidonantaja menetettiin. Junaan jonotettiin päiväkausia, melkein ruoatta, kokonaan peitoitta, väsyneinä ja tietämättöminä.

Huhut kertoivat hyökkääjät pysäytetyiksi, Uhtualle asti eivät päässeet. Tahdottiin takaisin kotikylään, mutta ei laskettu. Evakuointikoneisto toimi jo. Suunnitelmat täytyi täyttää. Muutamat naiset, joilla lapset olivat jo aikuisia, saivat kuitenkin luvan palata kylään kolhoosia hoitamaan.

Poikakin pyysi proopuskaa, lupalappua, mutta ei saanut. Äidilleen hän kertoi saaneensa ja saattoi tämän pienempien kera junalle. Itse hän karkasi kotiinpäin.

Poika, kun kulkee, kuulee auton lähestyvän. Se on menossa samaan suuntaan. Hän juoksee pensaikkoon piiloon ja ehtii juuri parahiksi.

Auto on kuorma-auto. Se pysähtyy. Miehet nousevat kopista rantaan tarpeilleen.

Lavalla istuu joukko naisia nyytteineen, niitä kylän akkoja, jotka päässeet palaamaan.

Poika nousee pensaikosta, huikkaa:

– Ottakoa mukah!

– Ka, Poavila-poikako še šiinä! Kunnepa šie matkoat?

– Kyläh on mieli, muttei ole proopuskaa.

– Älä sie huoli, kyllä me šiut peitotši kuletamma Sommalle šuate. Šieltä venehellä ielleh matkoamma. Kapua šie, Pavluška, ruttoh tänne ylös, ennen kuin šoldatat tulevat rannašta.

– Passipoot teillä ylen äijän!

– Ole šie šiinä vain matalana. Ei ne tänne kurkištele. Šisältä eivät näekänä.

– Akat, eikö kušeta, huutavat ajomiehet rannasta palattuaan.

– Kušet teille näytämmä, jos että kiiruušti meitä kotihpäin vie!
Auto lähtee rytyämään tietä myöten. Keikkuvat akat ja tavarat.
Aikaa ja matkaa kuluu, mutta yllättäen auto pysähtyy. Yksi
akoista nousee seisomaan ja katsoo eteenpäin:

– Ka, tievartio.
– Minnepä mie, hätääntyy Poavila.
– Älä huoli. Mäne tuonne helmojeh alle makoamah. Ei ne niitä
noštele.

Poika ryömii tarjottuun piiloon.
Akat nauravat ja ojentelevat hymysuin papereitaan tievartiolle.
– Mikäpä še naisia noin nakrattau?
– Ka, miksei nakrata, kun on meillä miestä turvana kallehuk-
šiamme vartioitšemassa.

Matka jatkuu, kunnes ennen Sommalle tuloa akat koputtavat
kopin seinää. Auto pysäytetään.

– Nyt pitäis mejänkin kušelle piästä. Mänköä tuonne tien
toišelle reunalle paperossejanne polttelemah, akat komentelevat
ajomiehiä.

Naiset laskeutuvat lavalta alas ja vinkkaavat Poavilalle, kun
tie selvä.

– Mäne šuorah rantah! Katšo meillä venehet. Tulemma perästä
kylän kautti.

Poika lähtee juoksemaan polkua ja saapuu rantaan.

Nuottavajan takaa astuu kaksi rajavartiolaista. He kysyvät
papereita.

– Ei ole minulla dokumentteja. Kaikki jäivät kylään. Sinne
olen matkalla, kotiin.

Kysytään, kuka hän on.

– Pappijev, Pavel Petrovitsh. Isäni on kylässä. Hän on Pjotr
Maksimovitsh.

– Ai, sinä olet kuulun metsämiehen Maksimovitshin poika?

– Olen. Olen.

– Silloinhan kylän naiset, jotka tänään ovat palaamassa sinne, sinut tuntevat.

– Tietysti tuntevat.

Poavilan annetaan käydä pesulla. Odotellaan akkoja.

Kun he tulevat, he näkevät rajavartiolaisten saaneen Poavilan kiinni. Yksi keksii:

– Ka, johan sinä Jaakkokin olet tänne ennättänyt.

Hän selittää rajavartiolaisille Poavilan Jaakko-pojakseen.

– Mitä te puhutte. Poika sanoi olevansa Pjotr Maksimovitshin poika!

– Niin se onkin, toiset akat ennättävät hätään.

– Älkää tuosta Annuškasta välittäkö. Se on vähän höperö, taroo. Kun poikansa katosi toista vuotta sitten, se väittää kaikkia samanikäisiä omaksi pojakseen.

– Me menemme Pavlušasta takuuseen. Viemme hänet isänsä luo.

Matkalaiset pääsevät jatkamaan kotikylään.

KYLÄ

Kylä on karjalainen, vanha, harmaa. Saaressa on kolme taloriviä. Pirttien päätyikkunat katsovat joelle, etelään. Vastapäätä, mantereen puolella, on kaksi taloriviä. Niiden välissä on kyläraitti, enemmän polku kuin kärrytie. Kauempana rannasta olevien talojen päädyt katsovat joelle. Rantarivin pirttien ikkunat avautuvat kylätielle.

Talot seisovat lähellä toisiaan. Pihamaat ovat pienet. Lähes joka talon kohdalla rannassa seisoo sisäänlämpiävä sauna, musta kyly. Myös takarivin talojen saunat ovat rannassa. Niiden lisäksi rantaa kuormittavat lukuisat aitat ja kalastusvälineiden säilytyskopit. Kun talot ovat poikittain jokea vasten, kylät ja aitat seisovat pitkittäissuuntaisesti.

Kautta muistetun ajan joki on toiminut uittoväylänä. Puomit ja muut uiton rakennelmat kuormittavat rantaa entisestään.

Harmaan kylän koristuksena on valkoiseksi maalattu kirkko. Sen kullatut kupolit risteineen on kaadettu, katto rakennettu uudestaan ja talosta tehty kulttuuritalo, klubi. Siellä katsotaan kinoa, pidetään kokouksia, tanssitaan viikonloppuisin ja aina, kun uittoporukka saapuu.

Kylään ei ole helppo tulla. Tietä ei ole perille asti. Siksi on matkettava veneellä. Mereltä päin tultaessa joka koskea ei pysy sauvomaan eikä veneen vetäminenkään keneltä tahansa suju. Koskitta ei pääse ylämailta matkatessakaan. Kylä on kutakuinkin joen puolivälissä, yhtä etäällä Kemistä ja Uhtuasta.

Kylän läpi käy pakolaisten virta ja kun vihollinen on saatu pysäytetyksi, niin rajakylistä evakuoituille annetaan lupa jäädä toistaiseksi.

POAVILA

– Vai kotih himotti, kyläpäälliköksi nimetty Miitrei-ukko tuumaa Poavilalle.

– Älähän huoli. Kyllä me jotain kekšimmä. Sotahhan šiusta ei vielä ole. Enämpi hyötyä kotikylässä kuni vierahilla mailla. Työnnämmä šiut Prokopi-ukon kanssa metsästämAh rintamie varteh.

Poavila saa pyssyn ja lähtee Prokopin metsäkämpälle. Hän astuu polkua pitkin ja löytää perille. Asettaan hän ei pääse heti kokeilemaan.

– Ei pie vielä ni mitänä ampuo. Vain jos hirvihärkä tahi kontie vaštah tulou. Ei tämä sota äkkie lopu. Jos nyt hävitämmä poi-kuehet, mitä šilloin šykyšyllä šoamma. Rupiemma lintuanšoja luatimah.

Prokopi ja Poavila punovat ansalankoja päivät pitkät, katsovat lintupolut valmiiksi ja kalastavat omiksi tarpeiksi.

Iltaisin tulilla ukko sanoo Poavilalle starinaa. Hän kertoo kylästäkin:

– Ennen vanhah, kun keihähät oli varmempia kuni pyssyt, ruotšit taas kerran kylöä hävittämäh. Jo ennätettih Miekkakan-kahalle, missä nyt kalmišmoa. Šieltä katšelivat kirikön kupoleita. Jo šanou ruotšin sotapiällikkö: “Kauan ette siinä kiiltele!” Tuškin on šuunsa šulkenut, kun luoja moisešta riähkäštä koko sotajoukon šokaisi. Loppu šihi še vallotušretki. Ei kai niistä moni takasin piässyn. Kauan ne kirkon kupolit šiinä šeiso. Komsomolkathan ne sitten alas koato. Ehitkö še šie niitä katšoa, Poavila?

– Muiššan mie. En vieläi koulua käynyn, kun riššit riitšittih. Katšoin. Katšoin.

– No, šie sitten muiššat šenki, miten eivät milläkänä meinnattu šoaha niitai nurin. Tarvittih köysiä ja hos mitä. Ja sitten rišti kupoleineh katon läpi rysähti. Vanhat akat jaloissa pyöri-vät. Kielšivät kirikköä murentamasta. Ikonoita turvah kantoivat. Komsomolkat vain uutta intoa šaivat. Baabuskat manasivat, jotta vuojen piäštä kuolevat. Liekö moni elossa vieläi? No, tulihan šiitä klubi siitä kirikköštä, mutta sitä mie ihmettelen, miksi ne šen komian kellojalan hävitettih. Eihäi še ketään pahentan. Šen šiinä šeisominen. Še oli kaunis rakennuš. Oletko šie kuullun, miksi še siihen rakennettih?

– Ka, empäi muišša.

– No, vanha rahvas šano, jotta jo varhemmah kuni Solokassa oli monašteri, ni Novgorodasta tultih kaksi munkkie. Kuavettih šuuri puu Šuopassalmen tienohilta. Työnnettih jokeh. Peätettih jotta, kunne še pyšähtöy, šihi kirikkö rakennetah. No, eikö mitä. Šehän tarttu šoiseh joenmutkah. No, olethan šie kuullun šiitä paikasta, jota kutšutah Pyhän Iljan kainalokš. Šiitä šei nimen šai, kun kirikkö piti pyhittöä Iljalle. No, ne munkit työnnettih tukin ielläh. Šano vanha rahvaš, jotta šihi še pysähty, kunne še kirikkö šitte rakennettih. Jos šie ne rištien riitšimiset muiššat, ni kyllähän šie muiššat šen väkisuuren hirrenki, jonka varah se kellojalka oli luajittu. Šanovat, jotta še oli še munkkien hirs. Mäne tiä. Šanottih, jotta ših aikah kuni kirikkö luajittih, Karjalassa oli kakši kirvešmiešmeštaria. Toinen oli Motta mejän kyläštä ta toini Kikka, mäne tiä, mištä. Kyšyttih kumpaištaki kylän kirikköä luatimah. No, Motta mäni Moskovasta neuvoa kyšymäh, Kikka Kiovasta. Motta tuli enšin ta šen kirikön rakenti. Šanottih, jotta kuni kirikkö oli valmis, Motta kiipes kirvehen kera riššin piälle. Še oli kor-kie. Aikakin kuusi metrie. Sitten joka ilmanšuuntah kumarši ta šen kirvehen jokehen viskaš. No, onhan še vieläi mejän kylässä Motan talo. Kyllähän šie šen tiijät. Liekö Motan itšensä luatima

Raja Vienan Karjalaan, josta on ammennettu aineksia identiteettillemme, oli vuosikymmeniä suljettuna. Millaista elämä tällä tarunhohtoisella seudulla neuvostoaikana oli, siitä kertoo Markku Niemisen teos yhden kylän eläjien kohtaloiden kautta. Kirja noudattaa vienalaisten *starinoiden* tyyliä, jossa käytetään lyhyitä lauseita ja jossa ei mennä tunteisiin ja ajatuksiin, vaan kerrotaan vain, mitä tapahtuu. Lukijoiden on itse reagoitava tunnetasolla tapahtumiin.



ISBN 978-952-7277-17-1

ISSN 2242-2447